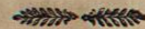

rio omnino statuendae erant, nobisque imponendae ad vitam rationalem et moralem recte informandam; sunt tamen relate ad Deum aut in se spectatae dumtaxat immutabiles, quia apprime conveniunt cum ratione divina suntque participationes quaedam legis aeternae Dei: nos autem quia liberi sumus, non obstante necessario nostrae rationis dictamine, contra illud agendo possumus eas in casibus particularibus violare; ergo relate ad nos non sunt prorsus immutabiles; et hoc ipsum indicat sapientissimam divinam providentiam, quae talem ordinem instituit, in quo nec penitus a potentiis liberis morales leges subvertuntur, nec violationes earum absque reparatione remanent. In utroque itaque legum ordine datur providentiae locus.

Nec plus proficies dicendo: Deus semel pro semper ab aeterno omnia disposuit et determinavit, omniaque eveniunt secundum immutabilia ejus decreta, ergo nunc nullam necessitatem habet singulos eventus respiciendi, et de singulis curam gerendi; nam respondemus: ut divina providentia extendatur ad singula quae in tempore accidunt, non est opus asserere Deum aliquid in tempore disponere aut determinare, quod ab aeterno in sua sapientia nec disposuit nec determinavit; sed tantum, quod nihil in quocumque successivae durationis momento, et relate ad quocumque ens accidat vel accidere possit, quod non sit sapientissimae ac aeternae divinae dispositioni ac ordinationi subjectum. Insuper advertas oportet toties jam dicta, scilicet relate ad Deum ejusque aeternitatem non dari *prius et posterius*; quodque dispositiones divinae sapientiae et decreta voluntatis ejus sint quidem *entitative* immutabilia et aeterna; at quod res ipsae iisdem decretis subjectae utpote mutabiles, diversas combinationes possint subire, non immutato etiam ordinario ac consueto legum generalium ordine.

EXPLICIT THEOLOGIA NATURALIS.

PSYCHOLOGIA.

PROOEMIUM.

NOSCERE SE IPSUM, non tantum morali verum et metaphysico sensu acceptum, dignissimum exhibet hominis negotium, quo excitamur ad naturae animi nostri ejusque facultatum investigationem. Etenim quid nobis prodesset magno eloquentiae apparatu auditorum ora ad nos convertere, quid terrestrium atque coelestium corporum molem aptamque et miram dispositionem, aut inexplicabilem astrorum celeritatem avidè intueri, si interim penitus ignari essemus quaenam sit conditio, quis finis animi nostri, quo tendat, quid valeat, et utrum post fata superstes? Hoc itaque praeclarum opus laeti aggredimur; et ut ordine procedamus, prius de natura, deinde de origine, essentia, unione cum corpore atque facultatibus animae nostrae disputabimus.

CAPUT PRIMUM.

DE NATURA ANIMAE NOSTRAE.

1. Anima nostra est ne modificatio vel accidens corporis nostri, an potius substantialiter ad ipso distincta? Est ne simplex et spiritualis? Num per omnipotentiam saltem divinam fieri potest, ut materia cogitet? An anima separata a corpore superstes remanet? En summa eorum, quae in hoc capite pertractanda suscipimus.

ARTICULUS 1.

DE SUBSTANTIALI ANIMAM INTER ET CORPUS DISTINCTIONE.

2. Qui animam nostram materialem esse dicitant, materialistae audiunt; quamvis nomen hoc, et quidem potiori jure, conveniat etiam iis, qui nullum ens a materia diversum vellent existere. Inter veteres materialistas, qui forte ex ignorantia ultra sensibilitatem et materiam non exhibant, quidam eorum ignis, alii aeteris subtilissimi, aut secretioris san-

guinis naturam animae nostra tribuerunt. Quidam insuper ex praeposteris philosophiae principiis, naturas quoque a materia diversas, ut subsisterent, materiae cuidam subtilissimae conjunctas esse oportere decuerunt, atque materialismum quemdam improprie dictum admiserunt. Veterum haec deliramenta videri possunt penes Sarti (1) et Storchenau (2).

Recentiores vero, Democritum et Hobbes imitantes, totis viribus dignitatem naturae humanae subvertere conantur, nihilque in ea se cernere autumant praeter corpus ejusque modificationes (3). Contra hos itaque, praescidendo in praesens a diversitate naturae animae nostrae, generatim statuimus sequentem propositionem.

(1) *Metaph.* part. 2. cap. 1.

(2) *Psycholog.* part. 2. sect. 1. cap. 1.

(3) Celeberrimum fertur haec in re dictum Ivonii: *Ego sum corpus et cogito, et nihil praeterea scio. Debeo ne tribuere cogitationem ceu effectum causae ignotae, quem facile causae sufficienter cognitae, scilicet corpori tribuere possum?* Huic consonat turba caeterorum materialistarum recentiorum, nisi quod haec nostra luminum aetate et istud absurdissimum materialismi commentum, homineque rationali prorsus indignum, plerique Physiologorum et Phrenologorum insuper systematice tradere aggrediantur, ut videre est in eorum scriptis in dies vulgari solitis.

Videas quaeso, si vacat, *Journal des applications de la physiologie animale à la physiologie sociale, par l'observation exacte.* Ephemerides hujusmodi in lucem edi coeperunt Lutetiae Parisiorum mense Aprili anno 1837. terque singulis mensibus vulgantur, quarum praecipui auctores et collaboratores sunt Place, Bérigny, Florens, uterque Broussais, pater scilicet et filius, alique. Porro in earum n°. 2. statim invenies manifesta teterrimi materialismi fundamenta; nedum enim intellectuales facultates in diversis cerebri partibus constituuntur, et ad varia illius officia revocantur (*les fonctions du cerveau produisent l'intelligence*), verum etiam morales et sociales hominis institutiones (*les quelles manifestations appartiennent elles-mêmes à l'activité physiologique des organes, activité produisant, ainsi que nous venons de le dire, des effets matériels et des effets immatériels.*)

PROPOSITIO.

Anima nostra est ens substantiale distinctum a corpore nostro (1).

Erit certe hujusmodi ens anima nostra, si ostendamus, quod neque sit illud omne, quod corpus nostrum vocamus, neque ulla ejusdem corporis modificatio. Ac primo quidem anima nostra non est ulla pars corporis nostri sive interna sive externa constituens *sensoria*; quae ab objectis externis affici solent: nos enim intime experimur, nostrum *ego* sive subjectum percipiens esse idem, quod et audit per oculos et videt per aures, licet ista sint inter se diversa, nec unum eorum quantumvis conemur possit objectum alterius renunciare. Insuper attentione adhibita probe distinguimus *subjectum* percipiens, *medium* perceptionis et *objectum* perceptum: etenim diversa prorsus est affectio, quae exhibet nostrum *ego* ab ea, quae exhibet organum ipsum vel rem perceptam. Tandem amisso etiam aliquo sensorio nostrum *ego* idem remanet, nec minuitur; ergo subjectum istud percipiens neque est aliquod sensorium corporis nostri, neque eorum complexio; praesertim quod ejus-ope percipiamus differentiam omnium corporis nostri organorum, quae neque in singulis neque in omnibus, sed in relatione eorum ad invicem residet.

Ast subjectum istud percipiens, neque est cerebrum vel aliqua alia pars interna capitis vel corporis nostri; haec enim quaecumque fuerit, ambitu corporis nostri certissime continebitur; verte itaque illam huc et illuc, imprime illi hanc vel

(1) Videmur hic sapiens Tullii (*de offic.* lib. 1. cap. 2.) monitum, scilicet omnem institutionem quae a ratione suscipitur de aliqua re debere a definitione proficisci, praetermississe, nullam animae definitionem in antecessum exponentes: verum in quaestione de natura, seu de proprietatibus animae naturalibus (non enim hic loquimur de natura sumpta pro principio operationum alicujus entis, de quo alibi erit sermo), nequit absque fallacia petitionis principii, statui animae definitio, atque exhiberi per illas ipsas proprietates naturales de quibus adhuc quaeritur. Cum autem passim dicamus, animam esse illud subjectum quod in nobis cogitat, judicat, vult, etc. statum quaestionis, sive quid sit illud de quo quaeritur, satis superque pro praesenti necessitate atque casu determinamus; id enim quod in nobis cogitat, judicat, vult, etc. animam vocari, nec materialistae diffitentur.

illam figuram hunc vel illum motum, semper intra ambitum capitis vel corporis tui remanebit, et ut aliquod spatium conficiat, requireretur celeritas, directio et tempus quoddam determinatum; atqui quod in nobis percipit, iudicat, ratiocinatur, etc. neque loci neque temporis angustiis *in sui activitate* constringitur, simul complectitur omnia loca, directiones etiam oppositas et tempora, praeteritum, praesens et futurum simultanee complectitur, limites hujus mundi activitate sua praetervolat, multaque alia illi similia entia percipit; ergo subjectum cogitans non est ulla pars interna corporis nostri, praesertim si addas, quod et ipsius ope errores phantasiae corrigamus, et ipsum constans semperque idem permaneat, dum interim, ut certissima probat experientia, corpus etiam quoad internas sui partes continuam mutationem ac variationem subit (1).

Est insuper subjectum nostrum cogitans ens substantiale: nam 1°. agit et agere praesupponit subjectum per se existens; modus enim vel accidens, sicut, existere ita et agere si-

(1) Postremi argumenti pars prima ita declarari potest: dum remum dimidia sui parte in aqua mersum oculis cernimus, velut si esset curvus aut fractus, sensus et phantasia fallunt: interea id quod in nobis iudicat, errorem detegit, atque constanter contradicit. etiam perdurante sensus et phantasiae errore. Quid igitur, subjectum cogitans non erit aliquid a phantasmate, cerebrique et nervorum motu vel conflictu distinctum? Num his permanentibus; idem non debeat permanere phantasma, idemque error? aut si idem phantasma se corrigeret, quomodo id ipsum, quod antea referret? Hinc merito in similibus adjunctis inferebat S. Augustinus (*Soliloq.* lib. 2. cap. 31.): *Quare conficitur, ut aliud simus nos, aliud sensus: siquidem cum ipse fallitur, possumus nos non falli?*

Altera vero pars cum Ploucquet (*Princ. de subst.* cap. 21. § 40.) sic fere potest exponi: res constans et semper eadem, non est res variabilis et semper differens, porro subjectum meum cogitans est constans et semper idem: teste namque sensu intimo, meum ego nunc cogitans idem est cum illo, quod ante plures annos, et in ipsa infantia cogitavit, quamvis ipsae cogitationes et affectiones utpote transeuntis fuerint saepissime mutatae; corpus vero meum e contra, ut docet experientia et Physiologorum ac Anatomicorum testimonia, usque ad intimam ossium compagem in dies continuo mutatur, aliis scilicet particulis sensim avolantibus, aliis autem novis ope nutritionis, per *intus-vel extra-positionem*, accedentibus, ergo subjectum cogitans non est corpus, nec corpus nostrum est subjectum cogitans.

ne subjecto cui insit, non potest (1). 2°. Aut esset quaedam corporis nostri modificatio substantialis, id est, attributum, aut accidentalis: si primum, cum modus substantialis ab ipsa substantia realiter non distinguatur, anima non esset quid realiter distinctum a corpore nostro contra id quod modo probavimus: si alterum, jam et esset quid mutabile, sicut figura, color, partium dispositio, etc. et contra id, quod pariter modo ostendimus, non haberet activitatem ambitu corporis nostri non comprehensam, eique oppositam.

4. Omnia haec 1°. confirmantur ex pugna illa interna quam experimur, dum plerumque apprehendimus aliquid simul corpori gratum vehementerque sensibus blandiens, simul tamen quia turpe vel inhonestum, summopere molestum et adversum quibusdam propensionibus subjecti nostri cogitantis: quae quidem pugna aliaeque internae oppositiones, quas in nobis experimur, minime requirunt ut principium seu subjectum nostrum sentiens sit distinctum ac diversum (2) a subjecto intelligente, uti etiam inferius videvi-

(1) Propter allatam rationem evidens est, omne agens debere necessario esse subjectum per se existens seu substantia: at non videtur idem dicendum inversa ratione, scilicet, ad naturam cujuslibet substantiae necessario pertinere, ut sit activa vel ut actu agat, praesertim ad extra. Etenim 1°. substantiae prorsus inertis conceptus non videtur repugnare, quod tamen in contraria hypotesi fieri deberet: illud quoque antiquorum effatum: *Operari sequitur esse*, potest commode intelligi, relate ad entia corporea, de potentia seu melius aptitudine, ut mediantibus illis (facta determinatione intrinseca vel extrinseca, ab ente distincto vel etiam diverso dimanante) aliquid effici valeat. 2°. Dynamicum recentiorum systema circa naturam elementorum materiae, ut alias vidimus (*ontolog.* artic. 4. n. 37, et in nota), nullo solido argumento nititur; et si essenziale principium motus in materia supponat, falsum insuper ac secum ipso pugnans erit, sicut patebit ex dicendis inferius (hujus cap. art. 3. n. 16. in notis 2. et 5. *Cosmolog.* artic. 1. n. 5.) 3°. Si ad naturam cujuslibet substantiae necessario pertineret agere, et praesertim *ad extra*, sequeretur Deum utpote substantiam ab aeterno, potuisse et revera aliquid necessario creasse ab aeterno; quod est absurdum. Atque hinc sententiam istam merito reprehendunt Ephemerides Mediolanenses, quorum titulus: *Ricoglitore*, ad annum 1836, in articulo critico circa *Philosophiam mentis* cujusdam philosophi Placentini.

(2) Hanc animadversionem ponimus, ut in antecessum moneamus cavendum esse a sententia eorum, qui triplex diversum subjectum sive tres animas in homine agnoscere voluerunt. Quamvis enim antiquiores Doctores apprime distinxerint haec tria in ho-

mus: at inexplicabiles prorsus remanent, si anima a corpore nostro non sit distincta. Confirmantur 2°., ex eo quod quanto profundius alicui rei contemplandae inhaeremus, tanto magis subjectum cogitans a corporis sensibus abstrahatur, minusque sentiat impressiones in sensus factas. Atque huc spectat factum illud, cuius meminit S. Augustinus (1), presbyteri cujusdam nomine Restituti qui ita poterat animam a sensibus avocare, ut gravissimas concussiones in corpore factas non sentiret. Confirmantur 3°., ex manifesta experientia quae probat, vires corporis nostri continuo etiam moderato usu in dies labefactari, senio confici ac tandem prorsus deficere; subjectum autem cogitans continuo exercitio vim suam perficere, atque ad plura vel perfectiori modo cogitanda in dies expeditiorem facere (2).

mine, scilicet, ψυχήν animam, πνεῦμα spiritum, et νοῦν mentem, id tamen recto sensu acceptum non nisi diversas ejusdem subjecti dotes seu facultates indicare potest, nec proinde ullum triplicis illius substantialis distinctionis ac diversitatis subjecti fundamentum praebere; quale fundamentum nequidem poterit forte inveniri vel in ipsa doctrina seu potius suppositione, tenuissimi cujusdam corpusculi quo anima perpetuo circumdata esse putabatur, quodque graeci Doctores εἰδωλόν, latini autem *vehiculum* animae vocarunt.

Vide haec copiose explicata apud Originem in libris τῶν περὶ ἀρχῶν.

[1] *De Civit. Dei*, lib. 14, cap. 24. ubi rem ita narrat: *Presbyter fuit quidam nomine Restitutus, in paraecia Calamensis ecclesiae, qui quando ei placebat (rogabatur autem, ut hoc faceret, ab iis qui rem mirabilem coram scire cupiebant), ad imitatas quasi lamentantis cujuslibet hominis voces, ita se auferbat a sensibus, et jacebat simillimus mortuo, ut non solum vellicantes atque pungentes minime sentiret, sed aliquando etiam igne ureretur admoto, sine ullo doloris sensu; nisi postmodum ex vulnere: non autem obnitendo, sed non sentiendo non moveri corpus, eo probabatur, quod tanquam in defuncto nullus inveniebatur anhelitus; hominum tamen voces, si clarius loquerentur, tanquam de longinquo se audire postea referebat.*

(2) Argumenta exposita, quibus distinctionem animae a corpore adstruimus, si recte perpendantur videntur nimis probare, id est, ipsam diversitatem ejus a corpore ex parte saltem evincere. Verum hoc nobis minime adversatur; nos enim ut ab initio diximus, in praesenti quaestione dumtaxat praescindimus ab hac diversitate (ut veluti per quosdam gradus varietatem a materialistis extorqueamus), minime vero eam excludimus, et aliunde omne quod est diversum ab alio, est etiam necessario distinctum ab illo, licet non vice-versa.

5. Opponi potest 1°., cum Hobbes, Condillac, Tracy, aliisque: omnes facultates animae reducuntur ad sensibilitatem; atqui sensibilitas, et ipsa sensatio *formaliter* spectata non est aliud nisi *organisatio*, vel reactio cerebri nostri contra impressiones ab objectis in organa sensoria factas; ergo subjectum percipiens non est quid distinctum a corpore nostro.

Resp. *Nego maj. min. et conseq.* Ac primo quidem falsa est major; nam, brevitati consulendo, agite quaeso et solam vim intelligendi, et attendendi ad sensibilitatem reducecite. Nonne sensibilitas ea tantum exhibet, quae sensus afficiunt? Quodnam igitur objectum aut quemnam sensum afficit, dum ideas universales justitiae, honestatis, veri et boni efformamus, aut dum simplicissimas relationes etiam idearum sensibilibus deprehendimus? Quando simpliciter sentimus dumtaxat afficimur, omnemque voluntatis actum hujusmodi sensatio plerumque antevertit, eique adversatur: dum ad sensationem attendimus, et ipsius et subjecti cogitantis claram conscientiam acquirimus, et pro lubitu fortioribus affectionibus posthabitis ad languidiores mentem convertimus. Praeterea nonne tanto melius aliquid intelligimus, et ad illud attendimus, quanto minus sensibilitati indulgemus? Vis igitur intelligendi et attendendi ad sensibilitatem non reducitur (1).

(1) Vel ex hac sola difficultatis solutione sufficienter exploditur sensistarum doctrina, omnes animae nostrae facultates et operationes ad vim sentiendi vel sensationem revocans, quasi nempe operationes animae essent tantum *sensationes transformatae*, sive alia quadam diversa ratione consideratae. Etenim, juxta omnes rectae ratiocinationis regulas, universalis propositio aliquid affirmans falsa est, si vel unum eorum quae enuntiat falsum fuerit, idque accidit in casu nostro relate ad illam universalem sensistarum propositionem: nam vires vel facultates intelligendi et attendendi nequeunt ad sensibilitatem revocari. Id ipsum de aliis animae nostrae facultatibus sive operationibus, e. g. iudicio, ratiocinatione, reflexione, memoria, etc. omnino facile colligi poterit ex dicendis inferius. Unde, quin opus habeamus peculiarem quamdam quaestionem statuere, sicuti faciunt nonnulli philosophi, velut jam confutatum habebimus generale istud sensistarum commentum: *Omnes animae humanae facultates revocantur ad sensibilitatem, seu ad facultatem sentiendi*; vel: omnes illius operationes non sunt aliud quam *sensationes transformatae*. Haec insuper doctrina proxime ad materialismum ducit. Si enim quis ipsam sensibilitatem sive facultatem sentiendi, ad quam temerario ausu omnes animae facultates reduxit, nihil aliud esse contendat,